
‘Peto quod petivit latro poenitens’¹

D. de Jong

Een van de gekruisigde misdadigers zei spottend tegen hem: ‘Jij bent toch de messias? Red jezelf dan en ons erbij!’ Maar de ander wees hem terecht met de woorden: ‘Heb jij dan zelfs geen ontzag voor God nu je dezelfde straf ondergaat? Wij hebben onze straf verdiend en worden beloond naar onze daden. Maar die man heeft niets onwettigs gedaan’. En hij zei: ‘Jezus, denk aan mij wanneer u in uw koninkrijk komt’ (Luc. 23:39-42).

In de Goede Week werd mijn aandacht getrokken door een krantenkop: ‘Lekker lijden’. Die kop trof me onaangenaam. Het is al weinig respectvol om zo over het lijden van één van je medemensen te spreken. Maar omdat ik in mijn hoofd een verband legde met het lijden van mijn Heer Jezus Christus kon ik het woord ‘lekker’ al helemaal niet verdragen.

Nu ging het in dat krantenartikel ook niet over het lijden van Christus, maar over het lijden van sporters. Een filmmaker legt uit: ‘Verhalen van verliezers zijn altijd beter dan verhalen van winnaars, dat schreef Homerus al. Altijd maar winnen, dat verveelt. Die hoop alleen al is prachtig. Lijden kan in die zin zelfs lekker zijn’. Ik begrijp wel wat hij bedoelt. Er zit iets heroïsch aan een sporter die gaat voor de winst, maar met lege handen blijft staan. Hij wekt bewondering en medelijden. Daardoor kun je ook beter verplaatsen in een verliezer dan in een winnaar. Want een winnaar is tot een hoogte gestegen die jij nooit zult bereiken. Maar een verliezer heeft geen air van onaantastbaarheid om zich heen. Zijn zwakheid maakt hem menselijker.

Maar ook al begrijp ik wat die filmmaker bedoelt, toch blijf ik het vreemdend vinden om lijden lekker te noemen. Ik ken de persoonlijke geschiedenis van die filmmaker niet, maar als ik afga op wat ik lees denk ik dat het een man is die nog weinig heeft meegemaakt. Ga maar eens aan het bed zitten van iemand die door een ziekte gesloopt wordt, dan laat je het wel uit je hoofd om lijden ‘lekker’ te noemen. Zoiets zeg je alleen als het te goed met je gaat.

1 Uit ‘Adoro te devote’, eucharistische hymne, toegeschreven aan Thomas van Aquino. Letterlijk: ‘vraag ik wat berouwvol U de rover vroeg’; vgl. LvK 352/NLB 374 vs. 3: ‘schenk mij dan genade als de moordenaar.’

Toch kon die man onbewust weleens iets onder woorden brengen waar meer mensen in West-Europa last van hebben: dat ze het veel te goed hebben. Hoezo te goed? Omdat je er blijkbaar niet menselijker van wordt als je leven voorspoedig verloopt. Geconfronteerd met mensen die moeten vechten voor hun bestaan, voel je ineens dat zij iets hebben wat jij mist. Zij zijn door schade en schande wijzer geworden dan jij. Zij kennen het leven zoals jij het niet kent. Jij hebt alleen kennism gemaakt met de oppervlakte van het bestaan. Terwijl zij het tot op de bodem doorleefd hebben.

Sluiten films over het lijden van sporters aan bij een behoefte die onder veel mensen leeft? Moeten mensen die steeds minder te lijden hebben zich verplaatsen in het lijden van anderen om eraan herinnerd te worden dat deze wereld geen paradijs meer is? Bepaalt de strijd van medemensen voor een ideaal dat ze nooit zullen halen ons erbij dat zij tenminste nog idealen hebben waar ze aan vasthouden?

Het zou mij niet verbazen als dat er mee de oorzaak van was dat het lijden van Jezus weer volop in de belangstelling staat. Op zichzelf kun je er alleen maar blij mee zijn dat miljoenen mensen kijken naar eigentijdse vertolkingen van het lijdensverhaal als *The Passion*. Want zelfs als ze in Hem niet méér willen zien dan iemand die er tot het bittere einde voor gaat, dan nog hebben ze steeds de enige gevolgd die er tot het bittere einde toe doet.

Toch hoor ik de bekende Nederlanders die een rol in *The Passion* mogen spelen alleen praten over de Man die ervoor gaat, niet over de Man die ertoe doet. De spot van die ene moordenaar die naast Jezus gekruisigd was, zul je uit hun mond niet horen. Maar het geloof van die andere moordenaar die naast Jezus gekruisigd was al evenmin. In de reacties die het lijden van Jezus oproept klinkt geen spot meer door. Maar ook nog geen geloof.

Iets van bewondering klinkt er wel in door. Die Jezus is wel Zichzelf gebleven. Zelfs aan het kruis bidt Hij nog voor zijn beulen. Maar dat Hij hangend aan het kruis de poort van het paradijs weer geopend zou hebben, dat gaat een stap te ver. Het is wel mooi, zelfs wel ontroerend dat Jezus bleef geloven in zijn missie, maar dat die missie geslaagd zou zijn, nou nee. Voor veel mensen zal het verhaal over het lijden van Jezus niet meer oproepen dan bewondering voor en medelijden met de verliezer.

Als ik me niet vergis sijpelt er ook bij christenen iets door van die manier van praten over het lijden van Christus. Christus die de toorn van God over de zonde zou hebben gedragen, daar kunnen steeds minder mensen zich nog iets bij voorstellen, ook als ze die woorden nog wel gebruiken. Daarom wordt geprobeerd nieuwe woorden te vinden voor het geheim van het lijden van

Christus. Zou je zijn dood ook kunnen zien als een daad van overgave? Jezus offerde Zich helemaal op aan God. Anders dan wij koos Hij nooit voor Zichzelf, maar altijd voor God. Zo vulde Hij ons gebrek aan toewijding aan. Ook als dat betekende dat Hijzelf totaal opbrandde.

Die betekenis heeft het lijden van Jezus óók. De moordenaar naast Hem begreep dat niet, toen Hij Jezus bespotten met de woorden: 'Jij bent toch de messias? Red jezelf dan en ons erbij!' Het is dat de evangelist Lucas erbij zegt dat die woorden spottend bedoeld waren, anders zou je het misschien nog wel met die moordenaar eens zijn ook. Want hoe moet iemand die niet voor zichzelf kan opkomen ooit voor jou opkomen? Natuurlijk, van leiders die in de eerste plaats opkomen voor zichzelf en dan misschien ook nog eens voor hun volk heb je weinig te verwachten. Dat heeft de geschiedenis ons inmiddels wel geleerd. Maar een leider die zichzelf verwaarloost, kan ook niet voor zijn volk zorgen. Zo is dat nu eenmaal. Dus als Jezus wat wil betekenen voor een ander, zal Hij toch echt van dat kruis af moeten komen. Zolang Hij daar nog hangt, kan Hij niets voor ons doen.

Maar door eerst voor Zichzelf te kiezen en dan pas voor ons zou Jezus in dezelfde valkuil trappen als wij. Hij zou de zoveelste mens worden die pas aan de ander toe kon komen als Hij voor Zichzelf opgekomen was. Toch is het net die levenshouding die geleid heeft tot de vervreemding tussen mensen en God en tussen mensen onderling. Zolang mensen zich in de eerste plaats wijden aan zichzelf, blijft het paradijs uit zicht. Alleen als Jezus niet koos voor wat Hijzelf graag wilde, maar voor wat God graag wilde, zou de wereld zoals God die bedoeld had er kunnen komen. Door niet te kiezen voor Zichzelf, koos Jezus juist voor ons. Zo was Hij de Messias, zo bracht Hij het vrederijk. Door Zichzelf *niet* te redden, redde Hij ons. Zijn volmaakte toewijding maakt onze onvolmaakte toewijding goed.

Toch is dat niet het hele verhaal. Dan zou het evangelie van het kruis, verborgen onder het tegendeel, al besloten liggen in de spot van de ene moordenaar. Maar Lucas vertelt ook over het geloof van die andere moordenaar. Dat geloof spreekt niet alleen uit de woorden die hij tot Jezus richt, maar ook uit de woorden die hij tot die eerste moordenaars richt: 'Heb jij dan zelfs geen ontzag voor God nu je dezelfde straf ondergaat? Wij hebben onze straf verdiend en worden beloond naar onze daden. Maar die man heeft niets onwettigs gedaan'.

Johann Sebastian Bach legt de woorden van die moordenaar de gemeente in de mond met het koraal uit zijn Matthäus Passion: 'Ik ben het, ik moest boeten, met handen en met voeten genageld aan het kruis' (NLB 577). Maar kun je die woorden van die moordenaar dan zomaar op jezelf toepassen? Je

bent misschien eerder geneigd om te zeggen dat zelfs zo'n moordenaar niet zo'n beestachtige dood verdiend had. Straf verdiend had hij natuurlijk wel. Misschien zelfs wel levenslang. Want hij was tenslotte een moordenaar. Net als Willem Holleeder. Bepaald geen knuffelcrimineel. Maar zijn die er dan wel, knuffelcriminelen? Mensen die wel verkeerd doen, maar niet verkeerd zijn?

Ik geloof niet dat Lucas over die moordenaar aan het kruis vertelt omdat hij wil zeggen dat zelfs de grootste misdadiger nog gered kan worden, maar omdat hij wil zeggen dat zelfs zijn weledelgeboren lezers gered kunnen worden. 'Wij hebben onze straf verdiend', in die woorden maakt die moordenaar zich tot tolk van een gevallen mensheid. Hangend voor Gods aangezicht koestert hij niet de illusie van de eerste moordenaar dat hij met zijn zonden weg kan komen.

Maar het is toch nooit te laat om God om vergeving te vragen? Kijk maar naar die moordenaar aan het kruis. Toch is het opvallend dat die moordenaar God helemaal niet om vergeving vraagt. Hij heeft zijn bestaansrecht verloren. Niet alleen bij de mensen, maar ook bij God. Als hij om genade smeekt, dan niet bij God, maar bij Jezus.

Merkwaardig. Want Jezus onderging toch hetzelfde lot als hij? Hoe zou Jezus hem kunnen helpen, als Die net zo'n afgrijselijke dood stierf als hij? Jezus kon hem toch net zomin redden als hij Jezus kon redden? Of voelde hij op de één of andere manier aan dat Jezus' lijden goedmaakte wat zijn eigen lijden nooit goed kon maken?

We weten niet wat er in die moordenaar omging. Misschien wist hijzelf wel niet eens wat hij precies van Jezus moest verwachten. Want hij zei: 'Jezus, denk aan mij *wanneer u in uw koninkrijk komt*'. Wat hij daar precies mee bedoelde? In elk geval meer dan: 'Denk aan mij wanneer u in de hemel komt'. Want die moordenaar heeft het niet over 'de' hemel, maar over 'uw' koninkrijk. Dat kan niet anders betekenen dan dat hij Jezus erkende als de koning van het beloofde vrede-rijk. Wanneer dat kwam en hoe het kwam, dat wist hij ook niet. Maar dat het kwam was voor hem duidelijk. Zoals het ook voor hem duidelijk was dat Jezus Degene was die dat rijk zou brengen. Die andere moordenaar had Jezus spottend de Messias genoemd. Maar deze moordenaar erkent Hem als de Messias.

'Denk aan mij'. Het is niet de eerste keer in de Bijbel dat die vraag gesteld wordt. Jozef vraagt in de gevangenis aan de schenker van de farao: 'Ik hoop dat u aan mij zult denken als het u straks goed gaat, en dat u mij dan een dienst wilt bewijzen door de aandacht van de farao op mij te vestigen, zodat ik vrijkom'. In de Septuaginta op Genesis 40:14 staan dezelfde twee woordjes als

in Lucas 23:42: *mnèsthèti mou*. Toch is er een groot verschil tussen Jozef en die moordenaar. Want Jozef had de schenker van de farao een dienst bewezen door hem uit te leggen wat zijn droom betekende. Maar welke dienst had die moordenaar Jezus bewezen, dat Jezus voor hem een plekje in zijn koninkrijk open zou houden? Waarom zou Jezus terugdenken aan die moordenaar als Hij eenmaal koning geworden was? Waarom zou Hij terugdenken aan jou als zijn koninkrijk werkelijkheid wordt?

Zou dat misschien daarom zijn dat een moordenaar geen moordenaar meer is en een zondaar geen zondaar meer is sinds Jezus je straf gedragen heeft? Zou Jezus' bloed misschien het bloed dat die moordenaar vergoten had goedge maakt hebben? Die moordenaar wist zich schuldig tegenover God en mensen, maar vestigde zijn hoop op Jezus. Ik geloof dat Lucas door dit te vertellen al zijn lezers de weg wil wijzen. De weg die die moordenaar ging is de weg die wij allemaal moeten gaan. Niemand is te slecht om nog vrijgesproken te kunnen worden. Niemand is te goed om Jezus' naam aan te roepen: 'Jezus, denk aan mij wanneer u in uw koninkrijk komt'.

Jezus antwoordde: 'Ik verzeker je: nog vandaag zul je met mij in het paradijs zijn'. Dus niet ooit een keer, als Jezus' koningschap eindelijk aanbreekt, maar vandaag nog. Een hele troost voor stervenden én voor levenden. Want Jezus spreekt niet van de hemel, maar van het paradijs. Iets daarvan breekt toch ook in dit leven al door. Want ook al lijkt deze wereld bepaald nog niet op een paradijs, datgene wat deze wereld tot een paradijs zal maken is er al. Je mag wandelen in het land van de levenden onder het oog van de HEER (Ps. 116:9). Omdat Christus het daarnaar maakt.